

KASB-HUNAR TA'LIMI

Профессиональное образование
Professional education

Ilmiy-uslubiy, amaliy, ma'rifiy jurnal
2023-yil, 3-son

Muassislar:

Oliy va o'rta maxsus ta'lism vazirligi,
Pedagogik innovatsiyalar, professional ta'lism
boshqaruv hamda pedagog kadrlarni qayta
tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti

Bosh muharrir: Z.Y.XUDAYBERDIYEV
Ijrochi direktor: H.SIROJIDDINOV

Tahrir hay'ati:

M.XOLMUXAMEDOV, R.X.JO'RAYEV,
A.Q.JALALOV, **A.R XODJABAYEV**,
J.SH.SHOSALIMOV, A.NABIYEV,
A.A.HASANOV, H.SIROJIDDINOV,
K.M.GULYAMOV

Jurnal 2000-yildan nashr etila boshlangan.
O'zbekiston matbuot va axborot agentligida
2007-yil 3-yanvarda qaytadan ro'yxatga olinib,
0109-raqamli guvohnoma berilgan.

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Vazirlar
Mahkamasi huzuridagi Oliy Attestatsiya komissiyasi
tomonidan 2017 yil 29 avgustdagi 241/8 qarori
bilan Pedagogika fanlari bo'yicha dessertatsiyalar
yuzasidan asosiy ilmiy natijalarni chop etishga
tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

Manzil: 100095, Toshkent sh., Olmazor tumani
Universitet ko'chasi, 2-uy
Tel.: 90-979-75-89; 94-677-90-32;

E-mail: kasbhunartalimi@mail.ru,
ksbjurnal@inbox.uz.

Nashr uchun mas'ul
H.Sirojiddinov

Sahifalovchi:
I.Sirojiddinov

Tahririyat fikri muallif nuqtai nazariga to'g'ri
kelmasligi mumkin.

Tahririyatga yuborilgan maqolalar tahrir etilmaydi
va egasiga qaytarilmaydi.

Jurnaldan ko'chirib bosilganda "Kasb-hunar ta'limi"
jurnalidan olingani izohlanishi shart.

Bosishga ruxsat etildi: 31.03.2023-yil.
Bichimi 60x84 1/8

Bosma tabog'i 10. Adadi 60 nusxa.
Buyurtma "PROFIEDUPRESS" MChJ
bosmaxonasida chop etildi.

Korxona manzili: Toshkent shahri, Sirg'ali tumani,
Yangi Sirg'ali ko'chasi, 18-uy

МУНДАРИЖА

Sodiqova G.G'. Boshlang'ich sinf o'quvchilariga ko'p ma'noli so'zlarni o'rgatishning lisoniy zaruriyatni va asoslari	3
Mirzayev A.X. Chet tilini o'qitishda zamonaviy innovatsion texnologiyalaridan foydalanish samaradorligi	7
Xoldarov I.V. Divergent fikrlash: xususiyatlari, rivojlanish yo'llari ...	13
Mustapaqulov S.U. Texnika oliy ta'lim muassasalarida "texnik mehanika" fanini o'qitish usullari.....	19
To'xtanazarova Z.U. Alovida ehtiyoji bor bolalarni inklyuziv ta'limga jalb etishda tibbiy-psixologik-pedagogik komissiyaning roli	24
Ashurova C.YO. Современные подходы модернизации системы профессионального образования в узбекистане	28
Ikromov M.X. "Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi" ta'lim yo'nalishi talabalarining kasbiy kompetentligini rivojlantirish.....	33
Жамшид Б.Э. Таълимда компетентли ёндашув асосида бўлажак информатика ўқитувчиларининг касбий кўнисмаларини шакллантириш воситалари.....	37
Qosimov Sh.U. Bo'lajak o'qituvchilarini kasbiy tayyorlashda pedagogik amaliyotni tashkil etish.....	43
Kodirov M.M. Eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalarni labdan o'qishga o'rgatish omillari	46
Xushnazarova M.N. Pedagog-tarbiyachimi innovasion faoliyatga tayyorlashning pedagogik- psixologik muammolari.....	51
Саттаркулов К. Академик лицейларда "квант физика" Бўлимни ўқитиша ўкувчиларнинг гимний дунёкарашини шакллантиришадидактикамойилларидан фойдаланиш.....	57
Тошпулатов Р.И. Таълим самарадорлигини оширишда оммавий очик онлайн курсларнинг ўрни	62
Султанов Б.Ф. Формирование безопасности жизнедеятельности будущего специалиста в системе профессионального образования.....	66
Raxmonov I.Y. Xalilayev B.T. Ofitserlar kasbiy faoliyatida kompetentlik va uning ahamiyati	70
Isayev N.F. Imitatsion modellashtirishni rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari va istiqbollari.	74
Ганиева А.З. Архитектоника управлеченческих компетенций руководителя доо	79
Xurramov A.J. Raqamli texnologiyalar bo'lajak o'qituvchilarining kompetentsiyalarini shakllantirish vositasiga sifatida	84
Талипов Н.Х., Султонова Д., Хўжаева С. Талабаларни касбга йўналтиришда портрет композициясини ишлашнинг айrim хусусиятлари	89
Azimov D.G'. Talabalarni qo'shimcha mashg'ulotlar orqali individual ta'limga yo'naltirishning nazariy asoslari	94
G'ofurov A.U. Bo'lajak jismoniy tarbiya fani o'qituvchilarining sport turizmiga oid bilimlarini rivojlantirishning tashkiliy va ijtimoiy-pedagogik asoslari.....	98
Umarova M. M. Ijtimoiy tasavvurlar konsepsiyasini doirasida oilaviy qadriyatlarni o'rganish muammolari.....	105
Isanova M.E. Oilaviy ta'limga kichik yoshdagi o'quvchining o'zini o'zi qadrlashiga ta'siri	109
Менгликулов А.Х. Maktab ёшидаги болаларни сузишга ўргатишидаги босқиччининг ташкилий-методик хусусиятлари	114
Abduraxmanov Z.B. Bo'lajak muhandislarni kasbiy tayyorlashda virtual modellashtirish didaktik vosita sifatida.....	120
Imankulov N. Ta'lim tizimida steam texnologiyasidan foydalanish asoslari	127
Mardonkulov J.A. Bo'lajak informatika o'qituvchilarini metodik tayyorlashda pedagogik innovatsion jarayon mohiyati	131
Bo'ronov Sh.Sh. Ekologik kompetentlik: keng dunyoqarash va toza hayot sari yo'l	136
Xo'jamqulova N.R. Boshlang'ich sinflarda xalqaro baholash dasturlari asosida o'quvchilarda savodxonlik darajasini rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari	141

Usmonov A.A. Talabalarda tadqiqot bilan bog'liq ko'nikmalarни rivojlantirishning zarurati.....	151
Muratov X.X., Isometova G.D. Oliy ta'limga talabalar darslarini ta'limi dasturlar orqali tashkil etishning samaradorligi	156
Xayitov L., Qurbanova M. Eshitishida nuqsoni bo'lgan bolalarning eshitish idroki xususiyatlari	159
Ramonova S.K. Oliy harbiy bilim yurtida elektrotexnika va elektronika asoslarini o'qitishning zamonoviy shakllari va o'qitish metodikasi	164
Рахимов З.Т. Талабалар ўқув-билиш компетентлигининг тарқиби ва ривожлантириш хусусиятлари	170
Sultanov R.O. Talabalarning loyihalash faoliyatini tashkil etishda arduino platformasida robototexnik uskunalardan foydalanish	177
Toshpulatov F.U. Bo'lajak chizmachilik o'qituvchilarida estetik ko'nikmalarни rivojlantirishning ijtimoiy – pedagogik zaruriyati	184
Gulomova N.X. Muhandislik va kompyuter grafikasi darslarida 3d printer yordamida ta'lim oluvchilarining fazoviy tasavvurini rivojlantirish	192
Ataqulova M.N., Rasulova M.G', Tog'ayeva Sh.T. Biologiya ta'limi jarayonida talabalarni kreativligini oshirishni o'rni.....	197
Tilakova M.A. Umumta'lim mакtabalarida imkoniyati cheklangan bolalarni o'qitish bo'yicha pedagogik jarayonni tashkil etish yo'llari.....	201
Xoliqov U.Q. Boshlang'ich sinf o'quvchilariga shaxmatni o'rgatish orqali shaxsiy sifatlar va mantiqiyl fikrlash darajasini baholash metodikasi.....	207
Baymetov B.B., Umataliyev M.A. Talabalarnga rangtasvirdan o'quv mashq - vazifalarin tashkil etishning nazariy asoslari.....	215
Эшнаев Н.Ж. Отмда замонавий мобил мутахассис тайёрлашнинг ижтимоий педагогик-психологик омиллари	221
Muratov X.X. Tasviriy san'at fanlaridan mustaqil ta'limi tashkil etish, boshqarish va nazorat qilish orqali ta'lim samaradorligiga erishish	225

TALABALARINI QO'SHIMCHA MASHG'ULOTLAR ORQALI INDIVIDUAL TA'LIMGA YO'NALTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI

**AZIMOV DAVRON G'AYRATOVICH - Chirchiq davlat Pedagogika
universiteti San'atshunoslik fakulteti Musiqa ta'limi kafedrasini o'qituvchisi**

Annotatsiya: Qo'shimcha ta'larning maqsadi - yoshlarning bilim va ijodga bo'lgan motivatsiyasini rivojlantirish, talabalarning o'zini o'zi shaxsiy va kasbiy tarbiyalashiga ko'maklashish, ularni jamiyat hayotiga moslashtirish, sog'lom turmush tarzi bilan tanishtirishdan iborat. Qo'shimcha ta'lim bo'sh vaqtning ijtimoiy, ko'ngilochar va dam olish funksiyasini amalga oshirishga yordam beradi, yoshlarga undan maksimal foydalanishga imkon beradi, bo'sh vaqt ni o'yin-kulgi, bayramlar va ijodkorlik bilan uyg'unlashtiradi. Qo'shimcha ta'limning o'ziga xos xususiyati - bu qiziqishlar, tabiiy moyillik va qobiliyatlarga mos keladigan tanlov dasturlaridir. Tabiiy muvofiqlik tamoyili bilan o'zaro bog'liqlik qo'shimcha ta'limning eng muhim xususiyati bo'lib, uning asosini tashkil etadi. Dastur mazmunining shaxsiy ahamiyati o'rganilayotgan fanga doimiy qiziqishni saqlab qolish uchun rag'batdir.

Kalit so'zlari: qo'shimcha, ta'lim, davlat, maqsad, ilmiy, yoshlar, ijtimoiy, madaniy, ma'naviy, talaba, musiqa, faoliyat.

Аннотация: Целью дополнительного образования является развитие мотивации молодежи к познанию и творчеству, помочь учащимся в их личностном и профессиональном воспитании, адаптация их к жизни в обществе, приобщение к здоровому образу жизни. Дополнительное образование помогает реализовать социальную, развлекательно-игровую функцию свободного времени, позволяет молодежи максимально использовать его, сочетая свободное время с развлечениями, отдыхом и творчеством. Отличительной особенностью дополнительного образования являются факультативные программы, соответствующие интересам, природным задаткам и способностям. Соотношение с принципом естественной сочетаемости является важнейшим признаком дополнительного образования и составляет его основу. Личностная актуальность содержания программы является стимулом для поддержания постоянного интереса к изучаемому предмету.

Ключевые слова: дополнительное, образование, государство, цель, научная, молодежь, социальная, культурный, духовный, студенческий, музыкальный, деятельностный.

Annotation: The purpose of additional education is to develop the motivation of young people for knowledge and creativity, help students in their personal and professional education, adapt them to life in society, and introduce them to a healthy lifestyle. Additional education helps to realize the social, entertaining and playful function of free time, allows young people to make the most of it, combining free time with entertainment, recreation and creativity. A distinctive feature of additional education is optional programs that correspond to interests, natural inclinations and abilities. Correlation with the principle of natural compatibility is the most important feature of additional education and forms its basis. The personal relevance of the content of the program is an incentive to maintain a constant interest in the subject being studied.

Key words: additional, education, state, goal, scientific, youth, social, cultural, spiritual, student, musical, activity.

Talabalarga qo'shimcha ta'lim berish ushbu ta'lim turini tartibga soluvchi, yoshlar siyosati va madaniyati sohasidagi dolzarb me'yoriy-huquqiy hujjatlarda o'z aksini topgan. Davlatsiyosativa ijtimoiy buyurtmasi

talablariga ko'ra yaxlit pedagogik jarayon tuzilmasining elementlari, komponentlari, omillari va tamoyillari aniqlanadi hamda qo'shimcha mashg'ulotlar asosida musiqiy ta'lim berish maqsadlari, mazmuni,

metodlari, tashkiliy shakllari va natijalarini asoslavchi yondashuvlar aniqlanadi. Olingan ilmiy bilimlar qo'shimcha umumiy rivojlantiruvchi va kasbgacha bo'lgan musiqiy ta'limga tashkil etish shakllarini metodik ta'minlashning asosini tashkil qiladi (2.1.).

Talabalarga qo'shimcha ta'limga berishning hozirgi holatini yoritib berish uchun quyidagi savollarga javob olish zarur: qo'shimcha ta'limga deganda nima tuShuniladi? Talabalarning qo'shimcha ta'limga olishining me'yoriy-huquqiy asoslari qanday? Ushbu turdagiga ta'limga maqsadi, mazmuni, tashkil etish metodlari va shakllari, ta'limga natijalarini qanday?

Qo'yilgan savollarga javob izlash ushbu dissertatsiya tadqiqotining maqsadi - talabalarga qo'shimcha musiqiy ta'limga berishning maqsadlari, mazmuni, tashkil etish metodlari va shakllarini, natijalarini asoslash nuqtai nazaridan olib boriladi.

Yoshlarga qo'shimcha ta'limga berish - umumiy vakasiyta'limga va tarbiyatizimining tarkibiy qismi bo'lib, talabalar tomonidan qo'shimcha ta'limga dasturlarini erkin tanlash va o'zlashtirishga yo'naltirilgan.

Qo'shimcha ta'limga maqsadi - yoshlarning bilim va ijodga bo'lgan motivatsiyasini rivojlantirish, talabalarning o'zini o'zi shaxsiy va kasbiy tarbiyalashiga ko'maklashish, ularni jamiyat hayotiga moslashtirish, sog'lom turmuSh tarzi bilan taniShiriShdan iborat.

Qo'shimcha ta'limga bo'sh vaqtning ijtimoiy, ko'ngilochar va dam olish funksiyasini amalga oshirishga yordam beradi, yoshlarga undan maksimal foydalanishga imkon beradi, bo'sh vaqtning o'yin-kulgi, bayramlar va ijodkorlik bilan uyg'unlashtiradi.

Qo'shimcha ta'limga ta'limga tarbiya jarayoni, sinfdan tashqari ishlari, tarbiyaviy

ishlar bilan bog'liq. 1990-yillarning boshlarida ta'limga faoliyatida ushbu sohalarni tabaqlashtirish me'yoriy ravishda belgilab qo'yildi. O'zbekiston Respublikasining Ta'limga to'g'risidagi qonunida (2020) "qo'shimcha ta'limga" atamasi ilmiy muomalaga kiritildi.

Qo'shimcha ta'limga o'ziga xos xususiyati - bu qiziqishlar, tabiiy moyillik va qobiliyatlarga mos keladigan tanlov dasturlaridir. Tabiiy muvofiqlik tamoyili bilano'zaro bog'liqlik qo'shimcha ta'limga eng muhim xususiyati bo'lib, uning asosini tashkil etadi. Dastur mazmunining shaxsiy ahamiyati o'rganilayotgan fanga doimiy qiziqishni saqlab qolish uchun rag'batdir.

Qo'shimcha ta'limga o'qituvchi va talabalar o'rtasidagi umumiy qiziqish mavzusi bilan belgilanadigan o'zaro munosabatlar turi, buning natijasida rivojlantiruvchi muhit yaratiladi. Talabani qiziqtiradigan, tashkil etilgan faoliyat jarayonida amalga oshiriladigan ta'limga faol mustaqil izlanishga, o'z-o'zini tarbiyalashga undaydi, rag'batlantiradi. Qo'shimcha ta'limga o'ziga xos xususiyati har xil turdagiga ta'limga tashkil etish imkoniyatidir. Shunday qilib, qo'shimcha ta'limga - shaxsiy rivojlanishning rag'batlantiruvchi sohasidir, chunki ijodiy faoliyatdagi muvaffaqiyat o'ziga baho berishni oshiradi.

Qo'shimcha ta'limga - qulay ta'limga.

Ta'limga muassasasida tizimli ravishda olib boriladigan kasbiyta'limga bilantaqqoslaganda, qo'shimcha ta'limga ijtimoiyla Shuv jarayonini individuallashtirish imkoniyatiga ega.

Ta'limga salohiyati umumiy mavzuda ishtiyoqli odamlar: o'qituvchi va talabalar bilan muloqotda yuz beradi, bu o'zaro tushunish, hamkorlik, o'zaro munosabat, bag'rikenglikni rivojlantirishiShga yordam beradi.

Qo'shimcha ta'limga shaxsiy

motivatsiyaga asoslanganligi sababli, o‘z navbatida, shaxsning individual erkinligini shakllantirishga yordam beradi. Qiziqishlari bo‘yicha jamoaviy mashg‘ulotlar ijodiy faoliyatga tayyorlik va odatni, izlanish, ixtiro, qaror qabul qilishni talab qiladigan turli xil ishlarda qatnashish istagini shakllantiradi. Qo‘srimcha ta’lim dasturlarining fanga yo‘naltirilganligi sog‘lom turmush tarzi, atrof-muhitning salbiy ta’siriga qarshilik ko‘nikmalarini shakllantirish imkonini beradi.

Talaba yoshlar ijodiy qobiliyatlarni shakllantiriSh va rivojlantirishga, ularning intellektual, axloqiy va jismoniy rivojlanishiShiga bo‘lgan individual ehtiyojlarini qondiriSh, sog‘lom va xavfsiz hayot tarzi madaniyati, sog‘liqni saqlash, shuningdek ularning bo‘sh vaqtini tashkil etishga qaratilgan qo‘srimcha umumiy rivojlanish dasturlariga va qo‘srimcha kasbiy tayyorgarlik dasturlariga jalb qilinadi (3-modda).

“Ta’lim to‘g‘risida”gi qonunda belgilangan ta’lim mazmuniga qo‘yiladigan talablarni belgilaymiz. Barcha turdagi ta’lim dasturlari, shu jumladan qo‘srimcha ta’limda amalga oshiriladigan ta’lim dasturlari uchun umumiy qoida jinsi, irqi, millati, tili, dini, ijtimoiy kelib chiqishi, e’tiqodi, shaxsiy va ijtimoiy mavqeidan qat’iy nazar, odamlar, millatlar o‘rtasida o‘zaro tushunish va hamkorlikni rivojlantiriSh, turli xildagi dunyoqarashni hisobga olish, talabalarning fikr va e’tiqodlarni erkin tanlash huquqini amalga oshirishga ko‘maklashish, har bir shaxsning qobiliyatlarini rivojlantirish, jamiyatda qabul qilingan ijtimoiy-madaniy qadriyatlarga muvofiq shaxsning shakllaniShi va rivojlanishini ta’minalash talabidir (5-modda).

Qo‘srimcha ta’lim dasturlarini amalga oshirishga zamonaviy yondashuvlar ularni

amalga oshirishning turli shakllaridan, jumladan, tarmoq shakllari, masofaviy ta’lim texnologiyalari, elektron ta’lim texnologiyalari, modulli ta’lim va unga mos keladigan ta’lim texnologiyalaridan iborat.

sifatli qo‘srimcha ta’lim - bu talabaning ehtiyojlariga muvofiqlik darajasini va ta’lim dasturining rejalashtirilgan natijalariga erishish darajasini ifodalovchi ta’lim faoliyati va ta’limning umumiylaysi tavsifini o‘z ichiga oladi.

Talabalarga qo‘srimcha ta’lim berish sohasidagi davlat siyosatini aniqlashtirish va tushuntirish O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasida o‘z aksini topgan [38]. Yoshlarga qo‘srimcha ta’lim berishning yangi maqsadlari, vazifalari, mazmuni va metodlarini belgilash dasturning umumiy maqsadi - jamiyat oldida javobgar bo‘lgan, inson salohiyatini rivojlantiruvchi, O‘zbekiston Respublikasini ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishining joriy va kelajakdagi ehtiyojlarini ta’minalaydigan moslaShuvchan uzlusiz kasbiy ta’lim tizimini shakllantirishga asoslanadi [38, 5 b.].

Talaba-yoshlar kasbiy ta’lim tizimining sub’ekti bo‘lib, ijobiyligi ijtimoiy faoliyatda ishtirok etish orqali kasbiy, asosiy ijtimoiy va madaniy kompetensiyalardan tashqari o‘zining insoniy salohiyatini rivojlantiradi. Kasbiy ta’limning shunday ta’lim natijasi Dasturda qayd etilgan.

Xulosa

Talaba yoshlarni keng ijtimoiylashtirish muammosining qo‘yilishi O‘zbekistondagi qo‘srimcha ta’limning muammoli holatidan kelib chiqadi. Qo‘srimcha ta’limni ta’lim muassasasida o‘quv yoki darsdan tashqari ishlarbilan aniqlash: garchi qo‘srimchata’lim talabalarning bo‘sh vaqtlarini mazmunli tashkil etish orqali ijodiy qobiliyatlarni

rivojlantirish kabi umumiy xususiyatga ega bo‘lsa-da, an’anaviy mактабдан ташқари mashg‘ulotlar doirasидан chiqib ketади.

O‘zbekiston respublikasining 2022 — 2026 yillarda xalq ta’limini rivojlantiriSh bo‘yicha milliy dasturni tasdiqlaSh to‘g‘risidagi farmonida o‘qituvchilarning yoshlarga ta’lim va tarbiya berishdagi mas’uliyatini, doimiy kasbiy rivojlaniShdagi talabchanligini oshirish; umumiy o‘rtta ta’lim muassasalarini uchun milliy kadrlar zaxirasini shakllantirish, ilg‘or mакtab direktori va namunali o‘qituvchi mezonlarini ishlab chiqish hamda ular asosida rahbar va pedagog kadrlar faoliyatini baholab borish; umumiy o‘rtta ta’lim muassasalarida ma’naviy-ma’rifiy ishlarni tizimli tashkil etish, mazkur yo‘nalishda uzlucksiz monitoring, baholash va prognozlash mexanizmlarini yo‘lga qo‘yish, bola ta’lim-tarbiyasida

oila, ayniqsa, ota-onaning o‘rnini oshirish; o‘quvchilarning bo‘sh vaqtlarini mazmunli tashkil etish, ularni kasblarga yo‘naltirish tizimini takomillashtirish ta’kidlangan (1). Jumladan, norasmiy ta’limdan foydalaniSh imkoniyati dinamikasi bo‘yicha O‘zbekiston dunyoning rivojlangan davlatlaridan ortda qolmoqda” [..., 10-b.]. Shu bilan birga, zamonaviy talabalarning kundalik hayotiga hamroh bo‘lgan individual biliSh faoliyati ehtiyojlarini qondirish va inson salohiyatini rivojlantirish uchun muhim manbalarga ega. Yoshlar uchun qo‘srimcha ta’limni rivojlantirishning dolzarb yo‘naliShlari san’at, ijtimoiy fanlar, chet tili va texnologiya kabi sohalar bo‘lib qolmoqda. Qo‘srimcha ta’limni yangilash mexanizmlari samaradorlik va moslashuvchanlikni talab qiladi.

Foydalilanigan adabiyotlar:

- 1.Medvedeva E.A., Levchenko I.Yu., Komisarova L.N., Dobrovolskaya T.A. Maxsus ta'limdagi badiiy pedagogika va art terapiya: O'quv qo'llanma. tirnoq uchun. o'rtacha va undan yuqori. ped. o'rganish. muassasalar. - M.: Akademiya, 2001.
2. Petrushin V.I. Musiqiy psixologiya. - M.: "VLADOS", 1997
3. Azimov G'.D..Inclusive Music Education: Foreign and Domestic Experience Volume 01, Issue 03, December, 2022 ISSN (E): 2949-8856 Scholarsdigest.org
4. Махкамова Ш.Р, Асадуллаева М.А.«ВЕЛИКИЙ ШЁЛКОВЫЙ ПУТЬ»: ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ КУЛЬТУР ЗАПАДА И ВОСТОКА В КОНТЕКСТЕ ПРОБЛЕМЫ МОДЕРНИЗАЦИИ МУЗЫКАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ
Science and Education 1 (Special Issue 4), 207-214
5. Kimsanov O.I O‘quvchilarni musiqa darslarida ma’naviy va axloqiy tarbiyalash imkoniyatlari Co-временные исследования в психологии и педагогике 1 (1), 240-245
6. Musayev N.U. Bo ‘lajak musiqa ta’limi o ‘qituvchilarining kasbiy mahoratini oshirish tamoyillari Uzbek Scholar Journal 10, 183-189